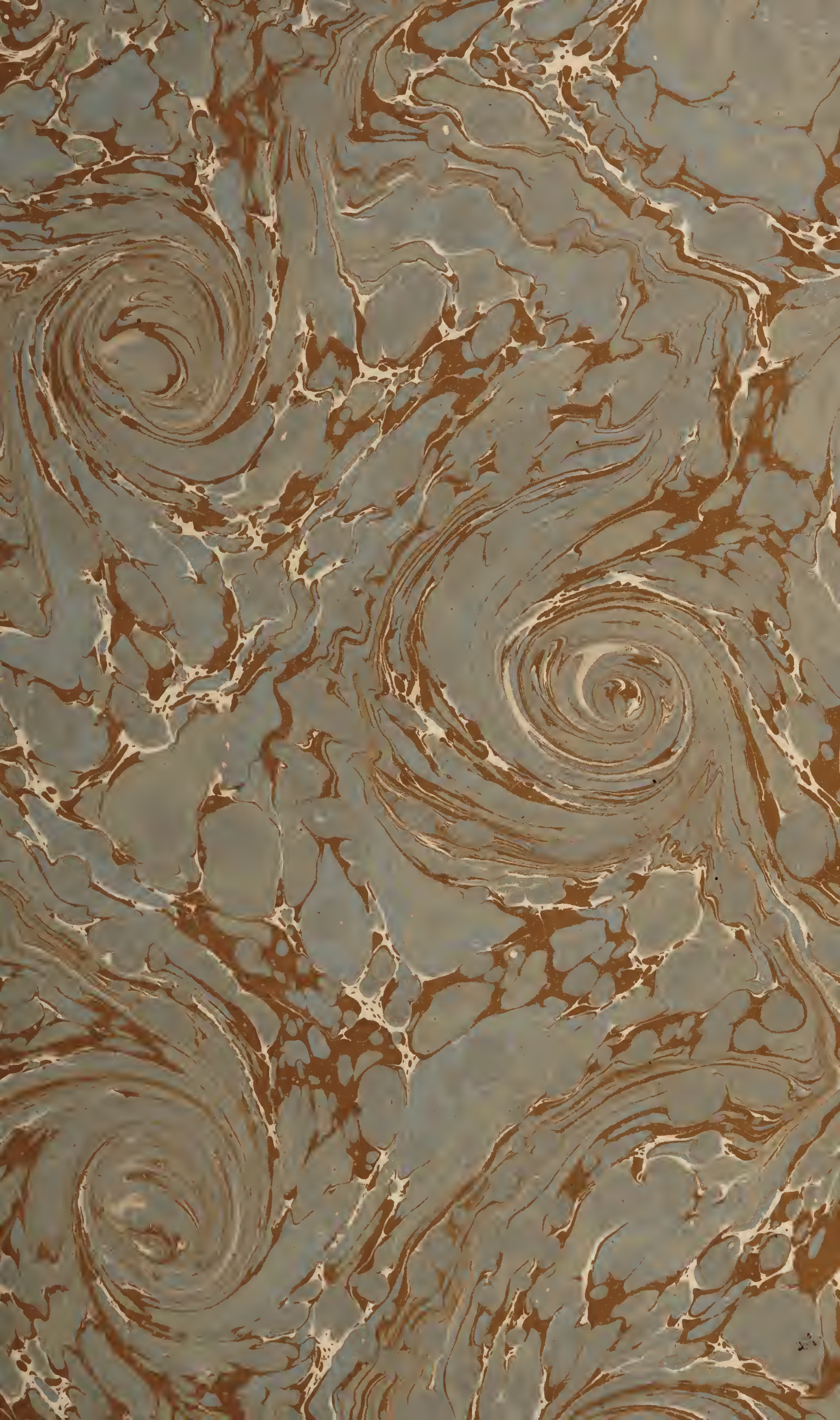

DISSERTATIO MEDICA, INAUGURALIS, DE VARIOLÆ INSITIONE.

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,

Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

ANDREAS DOUGLAS,

SCOTO-BRITANNUS.

Quale inveniri posse, comparatio historiae antidotorum, et indoles hujus mali, faciunt sperare; et ad indagandum impellit summa hinc futura humano generi utilitas. *Boerh. Aphor.* 1391.

Prid. Id. Junii, hora locoque solitis.

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

Academiae Typographos.

M,DCC,LXXV.

Viro nobili,

THOMÆ

BARONI DARTREY, &c. &c.

Liberalium ſcientiarum amantiſſimo,

Bonarum artium fautori,

Multum honoribus,

Magis tamen integritate vitae morumque,

Inſignito,

Patrono ſuo plurimum colendo,

Hanc, qualiſcunque ſit, Diſſertatiunculam,

Obſervantiae ergo,

D. D. C. Q.

AUCTOR.

DISSERTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

VARIOLÆ INSITIONE.

INTER omnes, quibus mortales objiciantur morbos, eminet variola. Nullus etenim aut ſaevius graſſari, aut majorem ſtragem dare, conſuevit. Omnes regiones populoſque infeſtat, effectus horrendos in totum terrarum orbem diffundens, metumque ſummis et imis ex aequo incutiens. Ea nec ultima Thule, nec Indorum Arabumve extremi, carent. Hanc peſtem atrociſſimam, nec juvenilis vigor, nec ſenilis debilitas, nec virginea pulchritudo et forma,

 tan-

tangunt. Misericordiae prorsus expers, gentem humanam, omni delectu et discrimine remoto, invadit.

Variolae Europae non sunt indigenae: Ab Arabia vel Ægypto ad nos allatae. Primus omnium mentionem earum fecit Rhazes, medicus apud Arabes celeberrimus. Quinetiam in Actis Societatis Regiae Londinensis refertur, nec prius in Europa, nec in Asia Minore, nec in Africa, quam commercium a recentioribus Ægypti Principibus, aromatum ex India Orientali advehendorum gratia, institutum fuisset, innotuisse. In hac regione ortas, ibique hodie quam apud nos graviores esse, ferunt. Hinc in Arabiam translatae, tandemque Saracenos in Europam irrumpentes concomitatae.

Sydenhamius noster excellentissimus, regimen calidius oppugnando, artem medicam quam plurimum excoluit, et in melius mutavit. Magna inerat ei sagacitas, nec minor virtus. Quo mortalibus sanitatem compararet, erroribus et dogmatis medicorum sui seculi adversari, et famae emolumentique periculum subire, non dubitavit. Viro autem alioquin

alioquin maximo, ea eſt mentis humanae imbecillitas, cui acumen ingenii ſingulare non defuit, defuiſſe videtur fortitudo. Quae feliciter excogitaſſet, ea plene et audacter exercere, ſibique conſtare, non auſus eſt; namque aegrotum, poſt diem quartum lecto affigi, et cardiaca dari juſſit: Infantibus quoque aquam epidemicam non denegavit.

Quae Sydenhamius hoc in morbo obſcura eſſe exiſtimavit, ea omnibus inſitio reddidit luce clariora. Haec praxis introducta ſtragem varioloſam mirum in modum compeſcuit. Haec, quamvis gente barbara derivata, ſive pro vitae cuſtode, ſive pro pulchritudinis conſervatrice, habeatur, cum inventis, quantum ad utilitatem attineat, philoſophicis haudquaquam comparanda eſt: Namque, ſi peſtem exitium mortalibus nunquam non molientem tollere et extinguere nequit; antidotum tamen, quae eos adverſus vim ejus magna ex parte tutos poſſit reddere, comparavit. Quamprimum inſitio innotuit, progreſſui ejus moram afferre fruſtra voluerunt affectus animi humani diverſi,

fruſtra

fruſtra metus, fruſtra praejudicium, fruſtra ſpes lucelli turpis et contemnenda; ut pro certo ſcias eam per bonitatem divinam et beneficentiam, in initio hominibus eſſe conceſſam, et ad eam perfectionem, quam hodie attigerit, eſſe provectam. De hac igitur arte utiliſſima paucis diſſeram.

Si lector autem a me requirat, cur ſententiis et obſervationibus alienis, nominibus auctorum non memoratis, utar; ſtudium brevitatis in cauſa eſſe, meque nullo memet furtivis coloribus clam ornandi deſiderio teneri, reſpondeo. Neque, ſi hoc facere cuperem, poſſem; quae etenim auctores graviſſimi praeclare vel ſcripſerint vel dixerint, ea a nugis hujuſcemodi evidenter manifeſteque ſecernere non difficile foret.

Argumentum noſtrum, quo magis perſpicue exſequeremur, in quatuor partes dividendum putavimus.

1. Prima inſitionis variolarum hiſtoriam complectetur.

2. Secunda diverſas variolas inſerendi rationes.

3. Tertia

3. Tertia ea quae insitioni ab ei adversantibus fuerint objecta.

4. Quarta viam inserendi variolas quae hodie usitatissima.

1. *Primum igitur tradenda est insitionis variolosae historia.*

Variolas inserendi consuetudo, licet antiquissima esse existimetur, Britannos tamen, ante initum hoc seculum, omnino latebat. Quaedam epistolae, sub id tempus, in Acta Regiae Societatis Londinensis relatae, primam ejus mentionem faciunt.

Non pauci memoriae prodiderunt, variolas de industria movendi usum a Circassia Georgiave esse profectum. Hae regiones quidem pulchritudine muliebri, turpique eas vendendi more, in primis nobilitatae sunt: Et, cum exploratum habeatur, mortales, quos aetate non multum provectos variolae invaserint, quam minimum formae vitaeque periculum adire, verisimillimum est, insitionem

ſitionem earum pulchritudinis foemineae tuendae cauſa, fuiſſe excogitatam. Nonnulli autem hujus inventae honorem, nec Georgiae nec Circaſſiae incolis tribuendum eſſe, contendunt. Multa etenim, eaque minime dubia, variolas per artem excitandi conſuetudinem, per totam Africae oram ſeptentrionalem, apud Gangaridas, Arabes, Syros, Graecos, Armenios, et Cambro-Britannos, ante multos annos, invaluiſſe, et apud gentes aliquot emendi vendendique conſilio inſerviiſſe, teſtantur.

Haec ſalutifera variolas per inſitionem excitandi via e Circaſſia, vel, ut Pylarinus affirmat, Theſſalia Byzantium, Smyrnam, et ad regiones hiſce finitimas, tranſlata. Armeniis aliiſque Chriſtianorum gentibus non incognita fuit; ſed diuturnum per tempus apud plebeculam tantum exculta. Majorem ibi vero famam, ſeculo noſtro ineunte, ſibi adepta eſt, paſſimque omnibus, tam plebeiis quam nobilibus, in conſuetudine eſſe coepit.

Docti quidem forſitan, rerumque naturae curioſi, ad epiſtolas Pylarini Timoniique conſiderandas

ſiderandas animum appulerunt; caeterum hucuſque inſitio variolarum non invaluit, nec quiſquam medicus vel chirurgus, apud incolas Europae, artem novam experiri eſt auſus, donec mulier, jure celeberrima, Maria Wortley Montague, Byzantii agens, literas ſuper hac re elegantiſſimas ingenioſa conſcripſiſſet, ibique filiolum ſuum operationi objicere non dubitaſſet. Deinde, circa annum milleſimum ſeptingenteſimum viceſimum, Anglia exemplum, quod Continentis Europae nationes imitarentur, dedit. Namque Georgius primus, Rex ille ſapientiſſimus, periculum ejus in ſeptem capite damnatis fieri juſſit. Eventu votis ex toto reſpondente, idem quoque in regia prole auſpicato tentatum eſt. Multi, ex eo tempore, in partibus regni diverſis, regium exemplum ſunt aemulati. Cum vero animis mortalium rerum novarum, ut fit, avidiſſimis ſatisfactum foret, praxis langueſcere coepit, et in deſuetudinem fere abiit. Materiam varioloſam pauculis tantum, ſparſim, inſerere medici perrexerunt; quanquam vero

eventus

eventus feliciſſimus inſitionis utilitatem aſſidue oſtendit, parum tamen ſerpſit et progreſſa eſt. Non multum quidem abfuit, quin eam reliquae Europae nationes ejicerent. Germania nec penitus expulit, nec penitus recepit. Batavi verbis potius quam factis comprobare ſunt viſi. Ante omnes autem alios, Galli eam quam maximo deſpicatui habuerunt. Gens illa, ſibi plerumque nimis placens, forſitan e dignitate ſua non fore ducebat, ſi populus, ſe judice, omni in re primarius, in verba magiſtrorum rudium, unde conſuetudo empirica inter initium fuit orta, jurare videretur.

Apud Americanos Septentrionales, Indoſque Occidentales, plus famae et nominis ſibi comparavit inſitio. Cum variolae ſtragem horrendam longe lateque ibi dare conſueverint, quibus ſatis fortitudinis fuerit, eam in liberis et ſervis experti ſunt, multumque exinde fructus ceperunt. Sub idem tempus in America, quo apud noſtrates, at audacter, ne dicam temere, excoli coepit. Arte recente, unus e quadragenis

fato

fato conceſſit. Medicis autem, uſu magiſtro, peritioribus factis, numerus convaleſcentium tantum brevi increvit, ut unus tantum e centum, et, mercurio tandem adhibito, e mille veneno varioloſo contactis, morte fuerit abſumptus.

Seculo, quod labitur, medio, in agro Genevenſi, nonnulliſque aliis locis, magis magiſque ſemet diffundere, et per totam fere Europam invaleſcere, coepit.

Duodecim vel quatuordecim abhinc annis, tempore omnium maxime inſigni, Suttonius, doctrinae ex toto propemodum expers, omniſque ſcientiae liberalis auxilio deſtitutus, innotuit. Ejus tamen miniſterio, quo praxis haecce ſalutifera, in commodum generis humani, longius latiuſque diffunderetur, providentia divina uti non dedignata eſt. Vir, in hac ſaltem re ſagax, operationem ad priſtinam ſimplicitatem reduxit, regimen Graecis adhibitum omnibus ſibi commiſſis injunxit, inciſiones et emplaſtra expulit, aegrotis calore et cubili interdixit, et aërem purum frigidumque ad eos liberali-

ter adſpirare permiſit. Eventus ubique votis mirum in modum reſpondit. Studium igitur protinus variolas inſerendi, ex aliis in alia loca rapidiſſime tranſiit, quaeque ejus progreſſui remoram objecerint, omnia brevi evanuerunt.

Quinetiam Catharina, illuſtriſſima omnium Ruſſiarum Imperatrix, periculum inſitionis, Dimſdalio noſtrate peritiſſimo arceſſito, bono publico conſulens, intrepida adiit, exemplumque ſuis, quibus variolae inſitivae ſummum metum olim incutere conſueverint, nobile praebendum curavit.

Denique, Ludovicus decimus ſextus, Gallus, exemplum ejus ſecutus, ſeque ſuoſque conſanguineos, viro varioloſo inficiendos, permiſit. Cum omnes autem ad ſanitatem facile ſint reducti, ſperandum eſt artem, in poſterum, vel apud Gallos, in eo quem ſibi jure mereatur honore fore.

Ab India Orientali in Ægyptum, inde in Arabiam, denique in Europam, variola, peſtis illa graviſſima, commigraſſe videtur; et, ex ſupra comprehenſis, plane colligi poteſt, cum eam, tum efficaciſſimum ejus levamen, inſi-

insitionem, iisdem in plagis orta. Quisnam adeo caecutit, ut non videat indulgentiam ejus et benevolentiam, qui omnia imperio aequo solus gubernat et moderatur, haud dubie in causa fuisse, cur variolam, malum quo nihil fere majus, insitio quasi a tergo sit secuta, eandemque viam, quacunque antecederet, semper institerit.

II. *Diversae Variolas inserendi rationes.*

De viis insititias variolas concitandi diversis, nunc quam paucissimis absolvemus. Super quibus verba facientes, primas Sinensibus lubenter concedemus; qui, quantum ad originis antiquitatem usumque bonarum artium diuturnum attineat, se caeteris gentibus longe praestare gloriantur. Illi, variolas movendi causa, turundam ex gossipio pure varioloso imbutam, in nares indere consueverunt. Periculum autem hujusce rationis in puella, cui aliisque quinque capitis damnatis, Meadii, seculi sui medicorum facile principis, rogatu, variolae sint insitae, factum est. Caeterum eventus

eventus praxeos famam haudquaquam exaequavit. Ab inserta etenim turunda ad pustularum eruptionem usque eam tentarunt gravis capitis dolor, febris concitata. Nec mirandum est, rem ita sese habuisse, cum venenum quam praxime cerebrum, unde omnis oriatur sensus, admotum fuisse; et pulmones, sanguinis quasi officinam, per nares simul cum anima intrasse, reputamus.

Cambro-Britanni, qui palmam antiquitatis Sinensibus vix ac ne vix quidem concedunt, virus corpori illinendo, morbum inducunt. Quem morem ultra centum et quinquaginta annos repeti posse affirmant.

Operatio apud Tripolitanos, aliosque Africae incolas, hoc modo institui solet. Cui variolae inserendae sunt, is in cubiculum morbo laborantis adducitur: Tres vel quinque pustulas, namque numero impare gaudet superstitio, puris plenas a caeteris eligunt, iisque cutem, quae indicem inter et pollicem interest, inungunt. Alii vero quemlibet morbo, per acum cutem inter digitos modo positos perforantem, filumque pure

tinc-

tinctum post sese trahentem, impertiri, eorundem moris esse referunt. D. Kirkpatrick, hujus mentionem injiciens, nonnihil fili in vulnusculo relinqui suspicatur; at hodie compertum est, trajectionem ejus solam ad morbum faciendum sufficere. Si caetera spectes, aegrotos pessime tractant Africani. Eos etenim a jusculo e carne caprina confecto non abstinent, et mole stragulorum nimia opprimendos relinquunt.

Eadem variolas inducendi ratio apud Bengaliae incolas usitatissima. Hi autem, eis qui illitu solo utantur prudentiores, puncturas duabus aciculis conjunctis inferunt, partemque materia variolosa laesam inungunt. Insuper morbum, per pus saccharo syrupove admistum, cum infantibus aliquando communicant. Ratio variolas inunctione excitandi, si aeque certa ac jucunda foret, omnibus aliis palmam praeriperet. Res autem plerumque longe aliter sese habet; et morbum per quidquam ventriculo recipiendum, movere conari, non tantum ab omni munditia alienum, sed prorsus incertum.

Qui Georgiam, Circaſſiam, et Graeciam tenent, variolas inſitivas, in eundem fere modum, inducunt. Pylarinus, qui hiſtoriam hujus accuratiſſimam poſteris prodidit, ſe Graeculam fronti, maxillis, mento, metacarpo, et metatarſo, puncturas obliquas infligere; pauxillum puris adoleſcentulo variola ſpontanea conflictanti, recens detracti, et in ſinu pediſſequae ſervati, ſingulis inſerere, et denique nucum putamina partibus acu punctis illigare, vidiſſe teſtatur. Timonius et Pylarinus artifices univerſos pure recenti uſos eſſe, et aegrotantibus juſculo a vino, in dies multos interdixiſſe, quaſi uno ore fatentur. Aniculam vero Graecam, et Pylarino laudibus concelebratam, cum reliquis earum regionum artificibus haudquaquam conferendam eſſe liquet: Timonius enim, qui rationem, qua hi uti conſueverint, depingit; non parum puris e parte vulnerata elatum eſſe, affirmat; unde, morbum per inciſionem inductum fuiſſe, conſtat. Contra autem Pylarinus puncturas ab illa inflictas in puſtulas ſemper abiiſſe refert; nec

uſquam

usquam puris profluvii meminit. Partes carnosiores pungantur, suadet; et pus morbi factitii, utpote quod natura mitius sit, ad variolas excitandas virium satis habere, existimat.

Operatio hucusque simplex videtur, nec dolorem nec periculum afferens; temporibus vero recentioribus in pejus immutata est. In locum nugarum populorum orientis, solennes rei chirurgicae formulae; in acus anilis, scalpellum; in pustularum a parvula punctura oriundarum, ulcera sunt substituta. Alii vulnere longo et profundo brachia inciderunt, alii in cutem tantum saevierunt, quique a crudelitate plurimum abhorruerunt, sanguinem tamen plaga elicuerunt: Ad partes incisas linteola vel fila pure varioloso perfusa applicare, et emplastris fasciisque vulnus secundum artem obligare consuerunt. His accessit, quod incisiones hujuscemodi semper in ulcera, eaque saepissime foeda, dolentia, et molesta verterunt.

Americanos eidem viae institisse probabile est. Apud eos vero praxis, nunquam intermissa,

termiſſa, magis magiſque quotidie, potiſſimum per medicamenta e mercurio et antimonio conflata adhibita, exculta. In hanc autem morbum tractandi viam a Boerhaavio illuſtriſſimo moniti, forſitan proceſſerunt, qui, in Aphor. 1392, antidotum in ſtibio mercurioque, adverſus vim varioloſam efficax, aliquando repertum iri non deſperare videtur.

Apud Helvetios et Gallos, pauciſſima morbum ratione leniore movendi pericula facta ſunt. Iis moris erat, emplaſtra epiſpaſtica brachiis, cutique, veſiculis apertis, panniculum pure variolae madefactum, admovere. Finemque vero harum omnium rationum crudelium ex toto fecit, ſimplicemque puncturam ad ſuum ſummo cum honore locum revocavit Suttonius.

Quemcunque autem variolas per artem movendi modum adhibueris, haud dubie ad commodum mortalium et felicitatem quamplurimum confert inſitio. Peſtem horrendam in morbum leviculum, minimeque periculoſum, convertit. Ætati, conſtitutioni, habituique

tuique corporeo, diverſis, ut conſulas permittit, et temporis, quo operatio debeat inſtitui, delectum habendi copiam facit. Quod ſi forſitan vicinia contagii, morbo ſponte ſua jamjam acceſſuro, te animum ad haec utiliſſima attendere prohibuerit, quolibet modo, quolibet tempore, quolibet auſpice, ſtatim tentabitur inſitio.

III. *Ea quae inſitioni ab ei adverſantibus fuerint objecta.*

Exitus inſitionis, utcunque felix, utcunque mirandus, praejudicia indoctorum ſtolidorumque, inventum unumquodque utiliſſimum ſubruere conantium, vix imminuere, nedum radicitus evellere, poteſt. Quibus conviciis millies reſponſum eſt, eadem rurſus ingerere non dubitant. Argumenta tamen eorum, qui ipſam praxin repudiandam putant, praecipua in medium proferam, et pro virili parte convellam.

Eis reſpondere non pretium foret, qui armis a ſacris literis petitis inſitionem oppugnant. Si enim eventus, fere ſemper proſperrimus, homines meticuloſos ſcrupulis dubitationibuſque ſibi injectis liberare nequeat, quae argumenta proferre poſſem, ea non multum ponderis haberent.

Qui a praxi abhorrent, inſitionem variolas veras non movere contendunt. Hoc autem nihil aliud quam fabella anilis, quae temporibus noſtris ex toto propemodum obſolevit; namque contagium morborum, cum nativi, tum factitii, idem omnino praeſtare, experimenta omnia plane teſtantur.

Nonnulli eos, quibus virus varioloſum fuerit inſitum, ejuſdem in futurum immunes non evaſuros eſſe, affirmant. His idem reſpondebitur: Si enim morbus factitius nativum, et, contra, nativus factitium excitat, uterque ejuſdem generis ſit oportet. Non equidem variolam ſpontaneam aliquot pure varioloſo contactos, longo poſt tempore, invaſiſſe, inficias ibo. Qui vero hoc praxi vitio vertunt, naturam ipſam incuſant; non enim

enim plura, in variola per artem mota, quam in nativa, morbi recidivi exempla occurrunt; utrobique quidem rariſſima, quaeque ad praxin quam maxime ſalutarem expellendam haudquaquam ſufficiunt.

Ex omnibus inſitioni hucuſque objectis, quod progreſſum ejus potiſſimum impedit atque retardat, eſt metus ne corpora humana, aliis morbis, una cum variolis inſitivis, communicentur. Quantum ad me attinet, variolas vitium ſui generis eſſe, a materia morbifica ſibi propria oriri, et ſemina nullius morbi, natura diverſi, ſecum adducere poſſe, quondam exiſtimavi. Nuper vero in ſententiam longe aliam, experientia rebus in medicis propria inductus, conceſſi.

Exemplum offendi, quod anginam aphthoſam una cum variolis inſeri poſſe, haud dubie demonſtravit.

Operatio foeminae habitiori, commodaque valetudine fruenti, peracta eſt. Pars, pure varioloſo infecta, ſigna uſitata tempeſtive oſtendebat, et eruptio non aliter, quam aſſolet, ſeſe habebat. Die a punctura facta

decimo, octo, diverſis aetatibus, pure ejus contacti ſunt. Poſtero quam hoc actum eſt die, difficultatem devorandi conqueſta. Fauces introſpectae igneum ruborem, maculis albidis interſperſis, repraeſentarunt, oculi rubuerunt et illachrymarunt; lingua, totam per longitudinem, linea flava ſignata eſt. Per biduum, rigiditatem colli et ſtrangulationem ſenſerat; haec vero ſigna moleſta puſtulis, circa fauces erumpentibus tribuens, omnino tacuerat. Symptomata non valde gravia cortici Peruviano, et gargariſmatis e tinctura roſarum, ſpiritui vitrioli admiſta, conflatis, paucis diebus ex toto ceſſerunt. Tunc temporis autem variolae, per loca vicina, admodum lethaliter graſſatae ſunt, quidamque me, uti duos e ſuis inficiendos curarem, magnopere hortatus eſt. Pus quidem idoneum defuit. Cum vero omnia anginae ſigna, in muliere ſupra poſita, medicinae paruiſſent, puſtulaeque ſpeciem optimarum prae ſe ferrent, materiam varioloſam hinc detrahere non dubitabam. Animum ad effectus utriuſque inſitionis, ab eodem

fonte

fonte deductae, diverfos confiderandos attendes. Quibus materies morbifica, foeminae angina laboranti fubtracta, admota eft, iis partes punctae nulla figna infolita exhibuerunt. Acceffio vero febris, eruptionem concomitantis, fuit gravior, et figna pejora. His angina fupervenit. Fauces inflammatae, maculifque obfitae; facultas devorandi adeo difficilis evafit, ut fuffocatio non longe abeffe vifa fit. Angina accedens, periculum inftare fignificavit. Quam citiffime igitur venienti morbo occurfum eft. Tres aegerrime fervati; finguli puftulas folito numerofiores habuerunt. Omnia, contra, eis, qui pure de foemina, angina depulfa, fumpto infecti fuerant, pro votis evenerunt. Signa, per ftadia morbi diverfa, mitiffima, puftulae rarae, angina nulla. Quendam pure octo priorum contactum, angina, at levior, occupavit.

Quae Evanus Davifius, Actis regiae focietatis Londinenfis inferuit, ea meam fuper hac re opinionem plane confirmant. Puellam, Haverfordiae Cambro-Britannorum occidentalis

cidentalis nominatae, morbillis insitionem variolarum inter et eruptionem correptam esse refert. Pus ei emissum tribus applicatum est. Eadem singulis evenerunt. Morbilli septimo vel octavo die se ostenderunt, decimo quarto variolae.

Meadius celeberrimus morbos cutaneos, immo scrophulam, cum corpore humano per pus variolosum interdum communicari existimat. Insitionem vitia contagiosa tantum ei impertiri posse, mihi persuasum est. Res vero utcunque sese habeat, non alienum foret dispicere, qualia iis constitutio corporea et habitus sint, qualis valetudo, e quibus materiam, quae morbum excitet, sumere decrevimus.

Periculum contagii duplicis ne flocci quidem pendendum. Virus, cuticula divisa, morbum celerius excitat, quam cum modo quolibet alio corpori admovetur. Hac de re nos certiores primus fecit Suttonius, qui eos, quibus variolae mox inserendae essent, cum infectis, absque ullo incommodo, versari permisit.

Eruptio

Eruptio *Rash* vulgo vocata, quae olim frequens, hodie rarissima. Cur, arte recente, adeo infestaverit, in causa fuerunt, lectus aërque purus ad aegrotum parcius adspirare permissus. Denique, ulcera ab incisionibus orta, pridem usitatissima, quam maxime incommoda sunt; quod non medico tam facile ex ulcere, quam e pustulis insitivis inspiciendis, quis morbi progressus sit, quae vis, quandoque principiis, malo praeviso, ne medicina nimis sero paretur, obstare conveniat, judicare licet.

IV. *Viam inserendi variolas, quae hodie usitatissima.*

Ars variolas per insitionem movendi, postquam in Britanniam immigravit, in pejus immutata et magnopere corrupta est. Quae sua natura simplex et facillima fuit, fraude vel ignorantia eam exercentium difficilis et metuenda facta est. Multi quidem e nostratibus, viri praestantissimi, vitae et

solatio

ſolatio generis humani conſulentes, eam leviorem, certiorem, tutioremque, quantum in ſeſe fuit, reddere ſtuduerunt. Regimen inflammationi prorſus adverſum et contrarium inſtituerunt, medicamenta e mercurio et antimonio conflata, ac purgantia fortiora, adhibere coeperunt.

Quantum ad regimen attinet, Suttonius, Sydenhamium noſtrum ducem ſequendo, medicamenta Americanorum puncturae Graecorum addendo, et aëre puro et recente liberaliter utendo, ſyſtema ſibi proprium perfecit. Et, quamvis non noſtrum eſt, hic loci, eum laudibus concelebrare; attamen nec negari, nec taceri, poteſt, aut debet, plus ad artem abſolvendam et diffundendam, quam omnes reliquos Europae inſitores, contuliſſe.

Si morbus ſponte accedens non ſit epidemicus, occaſio multa providendi, et multa cavendi tibi ſubminiſtratur, quibus, variolis vulgo graſſantibus, non tam facile queas proſpicere. Delectus aetatis, temperamenti corporei, et anni tempeſtatum, haberi poteſt.

Et,

Et, nisi omnia votis responderint, non opus est ut insitor variolas movendas suscipiat.

Prae caeteris anni tempestatibus, mensis Octobris insitioni convenire existimatur; quod tunc temporis calor aestivus mitior redditus est, et ardor Syrii pestiferi desaeviit; quod frigora hyemis aquosae nondum orta, et coelum, Æquinoctio procelloso praeterito, magis tranquillum minusque turbatum. Quinetiam morbi putridi et biliosi autumnales plerumque cessarunt, et hyemales vix adhuc inceperunt. October vero caeteris mensibus solummodo praestat, si, quo variolae inserantur tempore, nulli morbi maligni grassentur. Quamvis hyems morbis putridis, quam tempestas quaelibet alia, magis vacat, aestati tamen, si commoda usu aëris libero derivanda spectes, cedit. Utrumque Æquinoctium insitioni inimicum est. Diarrhoeae, dysenteriae, anginae aphthosae, his temporibus frequenter invadunt; his quoque morbi potissimum intermittere solent, quod, ante omnia alia, prohibet quo-

minus contagio variolosa, iners facta, in corpus agat. Corpora etenim, ad febres intermittentes proclivia, adversus vim contagii variolosi saepissime tuta sunt. Hoc bis expertus sum. Puncturis, duarum hebdomadarum intervallo, iteratis, nullae contagionis notae secutae. Tertium autem, cortice Peruviano prius dato, periculum magis auspicato factum, et morbus, quam maxime levis, inductus.

Proximum est, ut quaedam de aetate eorum, quibus variolae sint inserendae, dicamus. Qui quatuor annos et paulo plus nati sunt, iis haud dubie insitio maxime convenit. Non pauci quidem, opinionem suam argumentis plurimis et speciosis propugnantes, pueros, quibus haec aetas nondum accesserit, summo cum commodo infici posse, contendunt. Pericula tamen, saepissime facta, omni argumento potentiora, ad operationem tam mature decurri vetant. In nullis enim, quos mihi videre contigerit, pustulae numerosiores. Morbus, me judice, vel ipsis puberibus et aetate provectioribus

tioribus levior, quam iis, qui ad annum quartum nondum pervenerunt. Convulſiones, quibus lactentes, ſub tempus eruptionis, tentari ſoleant, terrorem parentibus incutiunt, moleſtiam medicis faceſſunt: Nec ſolum terrori ac moleſtiae ſunt; periculum etiam ſubeſſe teſtantur; namque convulſiones magnam puſtularum copiam praecedere ſaepe notavi.

Vigor habituſque corporeus eorum, quibus pus varioloſum inſerere volumus, attentionem noſtram ſibi proxime vindicant, quo accuratius, qualia regimen et praeparatio conveniant, ſtatuere poſſimus. Sunt, in quibus Suttonius eſt, qui, unum praeparationis modum omnibus convenire putant; quique igitur eundem cibum, eadem medicamenta juveni valido ſenique debili, dari jubent; lactentibus, chloroticis, gravidis, et agricolis robuſtiſſimis, abſque ullo diſcrimine, praeparatis. A praxi tam temeraria ratio et experientia ex aequo abhorrent. Haec qui faciunt, adverſarios armis, quibus inſitionis utilitatem oppugnent, inſtruunt, et multum

multum noxae, multumque periculi, aegrotantibus inferre poſſunt.

Artifices nihilominus hujuſcemodi temerarios multa, quae medicum prudentiorem magiſque cautum, formis inſtitutiſque medicis impeditum, per longum annorum decurſum, latuiſſent, caſu reperiſſe fatendum eſt. Quiſnam medicina vel modice imbutus febri concitatiſſima laborantes lecto depellere, ſub dio verſari cogere, cathartica draſtica, quibus numerus puſtularum imminueretur, dare, non tantum ab omni rite curandi via, ſed a ratione ipſa ſana, quam longiſſime deflectere pronunciaſſet? Hodie tamen hominum audaciſſimorum, qui paradoxa hujuſcemodi ſumma cum utilitate, perpetuoque ſucceſſu, in medium protulerunt, veſtigiis inſiſtere medicum peritiſſimum minime dedecet. Permulti quidem indoctiſſimi noſtra aetate variolas inſerunt; at ingenui literarum ſcientiaeque fautores non idcirco praecepta utilia, quod ab origine proficiſcuntur ignobili, contemnunt; contra vero, ea, quae

ab

ab auctoribus doctrina destitutis reperta sint, fideli et assidua observatione in melius mutare, dubia explicare, et, quae videantur periculosa, tutiora efficere, conantur. Hac in re, imitatione dignus est eruditissimus Bakerus, qui omnia, quae ad insitionem emendandam aut provehendam conferre possint, summa cum sagacitate, summaque industria ac benevolentia, undique collegit, et collecta in vulgus edidit.

Cum anni tempestas, aetas, et habitus corporeus aegrotantis, in insitionem conveniunt, ratio pure inficiendi, quam paucis expositurus sum, fere semper felicissime cessit. Ægroto, per hebdomadae spatium, carne, jusculo, butyro, caseo, aromatis, liquoribus vinosis, spirituosis omnibus, et fermentatis fortioribus, omnino interdicatur. Diaeta e lacte, fructibus, oleribus, constet. Aqua pura, vel ea in qua panis tostus fuerit madefactus; vel succo limonum admista, aut quovis alio modo acidula reddita; vel cerevisia tenuior, potui detur. Quinetiam

infecto,

infecto, ut exercitatione modica, ſub dio, quotidie utatur, ſuadendum eſt, illis diebus ſolis exceptis, quibus cathartica ſumuntur. Ter ſingulis hebdomadis, hora ſomni, dandum eſt medicamentum, quod corpus ad inſitionem praeparat, viz. pulvis, e mercurio dulci et tartaro emetico vel ſulphure antimoniali praecipitato, compoſitus ; et alvus, mane ſequente, ſale cathartico Glauberi purganda. Infantibus, qui ſales Glauberi ſolutos reſpuunt, quantitas medicamenti ſupra comprehenſi parvula, cum tanto pulveris jalapii, quantum ſufficiet, et pauxillo nitri, omnino conveniet. Medicamenta, cum primum ſumuntur, vomitionem movere, et per eam non parum materiae bilioſae foras expellere, conſueverunt. Alvum, ad minimum, ſexies ſolvas, et doſin, cum iteratur, viribus et conditioni aegrotantis accommodes, neceſſe eſt. Suprema medicamentorum portio ea nocte, quae inſitionem puris ſubſequitur, optime datur ; namque compertum habeo, progreſſum contagii varioloſi hoc mo-

do

do quam plurimum accelerari. Quemlibet, per duas puncturas scalpello pure recenti contacto, tribus supra cubitum digitis, oblique factas, facillime certissimeque variolis impertieris.

Ab incisione facta, ad accessionem febris eruptionem concomitantis usque, puncturarum, qualis aegrotum tractandi via debeat esse, species indicabit. Si alvus bis die moveatur; si puncturae, die tertio, pulicum morsus referant; si quinto vel sexto pruriant, magis rubescant, et instar vesiculae inflentur; si septimo vel octavo, dolores leviculi, at lancinantes, axillam et partes punctas invadant; si circulus roseus, puncturas cingens, semet ostendat, dimidiumque aliquando brachium occupet; si denique pustulae vesiculas exiguae circumdent; fauste morbus procedit, spesque certa, exitum ejus felicissimum fore affulget.

Medicamentis abstineatur, donec signa febris eruptioni propriae se manifestare coeperint. Tunc demum, pulvere supra po-

sito

ſito fretus, venienti febri obviam ibis. Catharticum poſtridie mane aſſumet aegrotus. Immo rurſus rurſuſque, ſi graviora ſint ſigna, iterabit. Mercurium vero dulcem, hoc tempore, prorſus omittere, et tartaro emetico ſolum uti, conveniet; cum frigus, pulvere ita mutato, minus facile colligat aegrotus. Quinetiam tartarum emeticum purgantibus apte adjungitur. At auxilium princeps ab aëre frigido, liberaliter adhibito, petendum. Rigore accedente, motum aegrotus quam maxime averſatur. Foci lectique deſiderio flagrat, et ſe adeo capitis dolore, nauſea, aliiſque malis febrilibus opprimi ſentit, ut ſe vix pedibus inſiſtere, nedum ambulare poſſe, ſibi in animum inducat. Corpus autem ei dimoveatur neceſſe eſt. Foras igitur, quamvis invitus, deducatur, et ambulare cogatur. Quamprimum hoc fuerit factum, reviviſcet; deinde, cum domum repetiverit, aëri externo ſubductum, anxietas, febris, omneſque ejus notae, ſubito rurſus invadent. Levamenti autem non mediocris,

diocris, quod ſub dio expertus eſt, jucundiſſima recordatio aegro, utut langueſcet, ſignis repetentibus, foras ſponte ſua rurſus prodire perſuadebit. Pótum ei ſufficiat aqua ex ipſo fonte promanans. Quo frigidior cubiculi temperies, noctu fuerit, eo melior.

Brevi poſthac erumpunt puſtulae, palleſcit circulus, decedit febris, cum aegri, tum inſitoris, ceſſant cura et ſollicitudo. Prudentem nihilominus medicum decebit, eandem victus rationem in aliquot dies adhibere, alvumque, quo omne periculum ex toto averruncetur, bis leniter ducere, donec ad ea, quae in conſuetudine fuerint, puſtulis jam plene maturis deciduiſque, redierit aegrotus.

Hujuſcemodi plerumque ſunt inſitionis progreſſus et finis. In multis quidem morbus levior. Etenim ſaepe videmus infectum vix aegrotare, et febrem adeo lenem accedere, ut utrum morbus necne adſit, niſi per inflammationem puncturarum, &c. non poſſit dignoſci.

Haec insitionis prospere inchoatae historia, et praecepta supra posita, delectum tempestatis, aetatum, et temperamentorum, ante omnia alia, rite habitum fuisse significant. Quod si factum fuerit, vix ambigi potest, quin morbus felicem exitum sit habiturus.

Tempus anni, corporeum habitum inficiendorum, et aetatem eligendi copia, nobis non semper datur. Omnia enim hujuscemodi, morbo naturali grassante, medicos prudentissimos non raro negligere cogunt vicina funera, metusque mortis exinde oriundus. Rebus ita se habentibus, ne prius casu, quam arte, inficiantur, quam maxime cavendum est. Ii, quibus pus variolosum inserere statuimus, ab aëre contagioso quamprimum removendi, spatiumque praeparationis in duas hebdomadas producendum; ut, si forte morbo nativo infecti fuerint, signa contagionis acceptae prius certa, quam ad insitionem decurratur, sese prodant, et cum artifex, tum ars ipsa salutifera, adversus convicia illiberalia tuta sit. Exemplum infelicissimum quondam vidi, ubi, die ab incisione

cisione facta secundo, signa morbi naturalis, praeter solitum gravia, puerum, cui variolae fuissent insitae, invaserunt, eique, duodecimo, mórtem intulerunt. Febre eruptionis propria accedente, nullum prae se ferebant ruborem puncturae, pustulaeque, diebus sequentibus, per totum corpus, adeo numerosae erumpebant, ut non amplius de partis incisae specie judicari potuerit. Infaustum autem rei exitum insitioni vitio passim vertit fama mendax, nonnullis, qui medicinam ipsi faciebant, turpiter et indigne annitentibus, ut, quae mala a Natura profecta sint, quaeque, ope humana, nec arceri nec tolli potuerint, ea arti optimae objicerentur.

Si quis lactentes materia variolosa contingere voluerit, in primis eum acorem, ad quem infantes sponte sua adeo proclives sunt, emendare conandum est. Hoc optime praestant magnesia alba, singulis diebus, et manna, prout occasio postulat, datae. Quinetiam diaetae nutricis, aliorumque nonnaturalium, uti aiunt, cura quam maxima adhibenda. Convulsiones, quae infantes tentare

tare consueverint, cubantes, et noctu, plerumque invadunt, et, aëre frigido in cubiculum copiose admisso, extemplo depelluntur. Omnibus primae viae purgandae sunt; quomodo vero hoc fieri debeat, conditio habitusque inficiendorum corporeus rite docebit.

Foeminis tenerioribus, quibus systema nervosum debile et mobile est, alvus tantum leniter solvenda. Huic proposito manna, tartarum solubile, et leniora quaelibet cathartica, quam optime accommodantur. In eis, quibus habitus minus firmus et irritabilis, pilula e parva opii et tartari emetici quantitate conflata, singulis noctibus sumpta, ab incisione, ad eruptionem perfectam usque, effectus optimos edit.

Fibris laxis ac debilibus auxilio est cortex Peruvianus. Quantum ad progressum contagionis accelerandum, et puncturas pure laudabili implendas conferat, saepissime expertus sum.

Chloroticae non tam leniter tractandae. Major mercurii et antimonii dosis, cum ca-

tharticis

tharticis fortioribus, danda. Mulieres hujuſcemodi perpaucas plerumque puſtulas, eaſque pallidulas, lympha, non pure, repletas, habent; et chloroſis, quod non raro accidit, ea, quae inſitionem antecedit, praeparatione, depellitur.

Multi pus varioloſum, abſque ulla praeparatione, inſerunt; et regimen et medicamenta ſupra poſita puncturam factam inter et eruptionem adhibent. Eventum utriuſque rationis animo attento ſaepe conſideravi, et ſucceſſum omnino parem eſſe confiteor. At variolis graſſantibus, praeparatio haud dubie adhibenda, quod occaſionem, contagium ſpontaneum, ſi forte invaſerit, detegendi, et alia morbida, ſi quae in habitu deliteſcant, corrigendi, praebet.

Mirandi ſunt catharticorum effectus; vel quod contagionis progreſſum accelerant, vel quod numerum puſtularum jam erumpentium imminuunt. Haec ſummum cutem inter et primas vias conſenſum intercedere clare demonſtrant; et igitur utilitatem praeparationis, nullo ejus adhuc periculo facto, plane confirmant.

Opi-

Opiniones de pure eligendo variant. Alii e puſtulis, vel nativis vel inſititiis, abſque ullo diſcrimine, alii ex his ſolis, id ſumunt. Alii maturo, alii crudo et magis fluido, puſtulis inſitivis detracto, utuntur. Decem, aetate ſexuque diverſis, pure muliebri, quae variola ſpontanea, eaque valde confluente, laboraverit, infici vidi. Omnibus morbus lenis, puſtulae rarae; quamvis mulier ipſa, die proximo, fato functa eſt. Pus inſitivum, potius quam naturale, hodie adhibetur, utpote quod mitius eſſe, variolamque leniorem inducere, exiſtimetur. Utrumque contagionem aeque movet; ſed tenue et limpidum alteri anteponendum; namque, quo fluidius eſt, eo facilius per vaſa minima tranſit, et effectum celeriorem edit. Cum virus non parabile eſt, et e longinquo petatur neceſſe eſt, ſcalpelli cuſpidi illinatur, exſiccetur, et prius aquae fervidae vapore, quam adhibeatur, humectetur. Morbum certiſſime, at tardius plerumque, excitat; namque quatuordecim dies, inſitionem inter et eruptionem, aliquando intercedunt.

Si

Si puncturae speciem lenem prae sese non ferant, si contagio lentius agat, et signa ejus per aliquot dies dubia sint, eruptio gravior timenda. Rebus ita se habentibus, pulvis supra positus et cathartica fortiora adhibenda, et, ut necessitas postulabit, iteranda. Nonnunquam, sed rarius, prius signa febrilia eruptionis propria, quam circulus rubescens, semet ostendunt. Hoc morbum gravem, et eruptionem confluentem, adesse significat. Igitur medicamenta supra comprehensa, potusque acidulus redditus, velut tinctura rosarum, protinus largiusque sumantur, oportet.

Ventriculi et intestinorum purgatio, alimenta antiseptica concoctuque facilia, potus frigidus et acidulus, et puris blandi et fluidi, per puncturam factam insitio, genus variolae leve ac mite inducunt. Sin vero, contra, aeger, febre eruptionis propria accedente, se contineat, vel aëre frigido non liberaliter utatur; si calor ei corporeus quolibet modo nimis augeatur, cura insitoris nihil poterit, et regimen ex toto propemodum inutile

utile evadet, commodis suis optimis operatio destituetur, morbus gravis accedet, periculumque secum adducet. Quales caloris adaucti effectus sint, ex exemplo sequenti, quod meam sententiam a vero haudquaquam deflectere testatur, colligere licet. Vir sanus et adultus, praeparatione rite adhibita, pure varioloso contactus est. Febre eruptionem concomitante finita, decem tantum pustulae eminentiores se ostenderunt. Quarto die, integer recteque valens, ut ipse putavit, ad fruges in area terendas, quo quotidie insueverit, incubuit, et penso solito, non sine defatigatione et multo sudore, functus est. Vespere cutis ei incaluit, caput dolore tentatum est, rigores accesserunt, et postridie multa pustularum millia eruperunt. Caeterum, pustulis ortis, febricula decessit, nec quolibet alio incommodo, praeterquam eo, quod ab eruptione pustularum creberrima et iterata profectum, affectus est aeger.

Ex catharticis usuque aëris frigidi liberali, effectus insitionis felicissimos potissimum pendere, observationes quamplurimae, me judice,

judice, clare teſtantur. Igitur iis, exitum fere ſemper proſperum, licet aliae res nonnihil adjuvent, non abſque cauſa poſſumus referre.

Variolas inſitivas, perinde ac alios morbos, tractandi conſilia ſunt diverſa. Temperamenta ſunt adeo varia, morbus ipſe adeo multiformis, et curatio ex tot tamque diverſis pendet, ut nulla medendi ratio, quae omnibus ex aequo conveniat, excogitari poſſit. Igitur inſitorem ſagacem conſilia ſua, pro conditionibus aegrotantium diverſis, mutare, et ſpecies morbi diſſimiles, diſſimili ratione curare, decebit.

Omnia inſitionem ſpectantia, quae noverim, hoc modo ſum executus. Multa forſitan, per incuriam, vimve animi parum vividam, praetermiſſa. Quodcunque vero protuli, non alii fundamento, quam fidei graviſſimorum auctorum, propriaeve experientiae, innititur. Inſitionem pluribus, hic loci, laudibus non concelebrandam puto, cum tot mortalium millia, per eam

terrori periculoque ſubducta, quam tuta, quamque utilis ſit, ubique aperte demonſtrent. Nihil aliud igitur quam Deum optimum maximum orabo, ut hoc munus plane divinum, adverſus hominum ſubdolorum injurias tutum ſit, et ſimplicitas arti, per ſe facillimae, propria, illibata, et immutata conſervetur; nec praeſtigiis hiſtrionum fallaciſſimorum vitietur et corrumpatur, qui, praeſentiſſima ſpecifica penes ſeſe eſſe ſimulando, fiduciam nimis credulorum a magis certis, et ex toto fere perſpectis, abducunt.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 12. l. 6. *pro* praxime *lege* proxime
14. l. 13. *pro* a vino *lege* et vino
Ibid. l. 15. *pro* et Pylarino *lege* a Pylarino
16. l. 15. *pro* finemque *lege* finem
28. l. 14. *pro* pronunciaſſet *lege* non pronunciaſſet.

